

1 december 2024 Westfrieze Ekklesia Wognum – gedachten bij Psalm 104 vrij

Lieve mensen,

Het was 2011 en ik zat in zwaar weer, waarom weet ik niet eens meer precies, waarschijnlijk een gebroken hart, een mislukt plan, of gewoon existentiële malaise. Precies in die tijd kwamen Huubs 150 vertaalde psalmen in boekvorm uit en werkten we samen in de Amsterdamse Ekklesia. Hij wist van mijn sores en schreef met zijn prachtige handschrift voorin het exemplaar dat ik van hem kreeg: *Al uw brandingen beuken mij* (Psalm 42) maar ook: *Bij hem is rust en bezinning.* (Psalm 62). *Veel liefs en geluk – Huub.*

Twee citaten uit twee psalmen, waarbij het eerste precies mijn gemoed verwoordde, en het tweede daar een antwoord op vormde. Een woeste zee die plaatsmaakte voor een kabbelende beek – zo zag ik dat voor me: beeld voor hoop, geloof in nieuw begin, of groter zelfs nog: een nieuwe aarde. De woorden troostten me en openden de deur naar de Psalmen – die ik vanuit mijn jeugd altijd moeilijk te begrijpen had gevonden, maar die nu dankzij Huub in poëzie veranderd waren. Over die Psalmen zei hij zelf: *ze zijn vol afgrond en zevende hemel* – alle menselijke emoties zitten er in en die zijn van alle eeuwen – tot op vandaag.

Neem bijvoorbeeld Psalm 88 vrij: *Nacht staat om mijn heen, hoge blinde muur* – die inktzwarte psalm van wanhoop las een vluchteling uit het Wereldhuis een paar jaar geleden voor in de Rode Hoed – *Waar ben je God? Hoor mij vanuit de duisternis* riep hij uit naar de doodstille toehoorders. De voorlezer wist precies waar de woorden over gingen, kende zelf de duistere, eenzame nachten en dankzij hem kregen ze nog zoveel meer zeggingskracht. Over de schrijver van specifiek die psalm gaat het verhaal dat hij melaats, en daarmee onaanraakbaar was en dat zou de eenzame diepte die er in zit, kunnen verklaren. Het ontroert me dat ook deze woorden het tot Psalm wisten te schoppen – beukende brandingen, diepe afgronden, *waar ben je God?* – het is er allemaal, in ieders leven, soms, en het mag benoemd en daarmee erkend worden.

Maar dus ook *rust en bezinning* en *zevende hemel* – die klinken in de Psalm die we vandaag in stukken hebben gelezen en waarvan ik straks het slot zal laten horen. Psalm 104 vrij, een grote tekst -en dan hebben we zelfs nog wat zinnen weggelaten- leest als één grote lofzang op de Schepping. Ook in oudere vertalingen is dat de grondtoon, maar als je die van Huub er naast legt, komen er interessante accentverschillen aan het licht. In de klassieke versie is alles natuurlijk redelijk verticaal – God is groot en hoog, en aan ons mensen slechts de mogelijkheid hem te eren en te danken. Maar in de Psalm van Huub gebeurt er meteen aan het begin al iets anders: *Jij die hoog woont – dus moet ik hoog klimmen.*

Wat hij hier doet – en ik wil niet als een groupie klinken – vind ik tamelijk briljant: hij bevrijdt de mens uit zijn benepen kleinigheid en bevrijdt God uit zijn verre onbereikbaarheid. De mens klimt omhoog, richting God en God wordt een paar regels verder een vriend op sandalen die naast ons wandelt in de avondkoelte. Dat is zo'n teder, liefdevol beeld van God. Die perspectiefverschuiving zal overigens vast niet in alle kringen goed gevallen zijn, maar wat Huub er mee heeft bewerkstelligd – en dat geldt voor al zijn Psalmen, is dat ook hij hoog is geklommen, de woorden uit een statige, bevroren

verhevenheid naar beneden heeft gehaald om er een taal mee te maken die gaat over ons – onze wereld. En daarmee blijven de bijbelse woorden hun zeggingskracht behouden voor ons, maar ook voor onze kinderen – op voorwaarde dat we ze doorvertellen natuurlijk.

Als Psalm 104 over onze wereld gaat, dan zou je die kunnen definiëren als de eco-psalm bij uitstek, die beschrijft hoe mooi het allemaal is – die schepping. Met wouden en tuinen, watervallen en fonteinen – werd ik ooit een ezel, er was genoeg te drinken, *o water dat gras (en ook mij) voedt.*

Maar de Psalm dichter verwoordt tegelijkertijd hoe kwetsbaar het is – want *levende, dode gewapenden, op oorlog uit, vernietigen diezelfde aarde. Wie gaat het aanschijn der aarde vernieuwen?* Dat is de kernvraag van de Psalm en van mijn overweging. We zijn in het ego-tijdperk beland, waarin ons eigenbelang en comfort boven al het andere lijken te gaan en waarin de natuur steeds meer op het laatste plan terecht komt. En dat terwijl die onze hulp harder nodig heeft dan ooit. We dansen als mensheid op de rand van de vulkaan, velen van ons nog steeds blind voor de ernst van de situatie. Black Fridays waarop we weer met veel korting de nieuwste apparaten kunnen kopen, zijn intussen al veranderd in Black-Friday-weeks – het graaien wordt steeds grenzelozer en wat mij angst aanjaagt is de onverschilligheid die ermee gepaard gaat. Twee weken terug was op het nieuws dat de dunbekwulp is verdwenen – de eerste keer dat er op het vasteland van Europa een vogelsoort geheel uitstierf. Er klonk een reactie: ‘ik had überhaupt nog nooit van de dunbekwulp gehoord, dus ik zal ‘m ook niet missen.’

Ik kende de dunbekwulp ook niet, dat zeg ik maar eerlijk; in Amsterdam vliegen vooral duiven en parkieten rond, maar deze reactie illustreert hoe we onze verbinding met de natuur steeds meer zijn kwijtgeraakt. Het is iets externs geworden, iets waar we soms even een tripje in maken, alsof we een voorstelling bezoeken, om dan weer terug te keren naar onze huizen met beeldschermen waarop we de wereld aanschouwen. Kinderen zullen hier in Wognum en omgeving zeker nog wel weten dat melk uit de koe komt, onder u zijn vast ook mensen met een agrarische achtergrond die daardoor juist grote kennis over de natuur hebben, maar in het algemeen lijken we steeds minder in te zien hoe belangrijk het is daar zuinig op te zijn. Alle beleidsmakers op gebied van klimaat en milieu, de CEO's van grote bedrijven als Shell en TATA Steel zouden eigenlijk iedere dag moeten beginnen met het lezen van Psalm 104 vrij. Omdat het hen kon doen beseffen hoe mooi de aarde nog altijd is, vol van wonderbaarlijke rijkdommen. Wat weerhoudt ons er toch van daar zuinig op te zijn?

Een paar jaar geleden verscheen het boek ‘Groene Theologie’ van Trees van Montfort. Haar theologisch perspectief op het klimaatprobleem is nuchter: het is vooral zaak het idee overboord te gooien dat de mens boven de schepping staat. Zelfs met de titel ‘rentmeester’, heeft ze moeite, omdat dit mens-centrerende wereldbeeld juist de oorzaak blijkt van veel ellende; het creëerde overheersing en exploitatie die vervolgens leidde tot het zogenaamde ‘antropoceen’ - de eerste periode waarin veranderingen in klimaat, flora en fauna grotendeels zijn toe te schrijven aan één enkele soort: de mens. We moeten dus niet hoger willen klimmen dan God, maar naast hem lopen in de avondkoelte – om te doen wat er verderop in de Psalm geschreven staat: *leren niet te smelten, maar mee te ademzingen met jou, leren durven wijn te drinken die het hart verzacht en brood te bakken en uit te delen aan alle hongerlijders van de wereld.*

Wie zal het aanschijn der aarde vernieuwen? Jij met ons samen, zegt de Psalm. Ieder op zijn kleine, of haar grote schaal. De een door wat korter te douchen, een ander door de auto vaker te laten staan, een derde demonstreert op de A12, een vierde buigt zich vol verwondering neer bij een bijzondere kever. Ieder kan naar eigen draagkracht doen wat moet gedaan en laten we, ondanks alle verontrustende politieke ontwikkelingen wereldwijd, nooit de hoop op geven. Ons vasthouden aan plotseling oploeiende visioenen, ons laten inspireren door mensen die daar al mee bezig zijn - het ego-tijdperk langzaam maar zeker weten ombouwen tot eco-tijdperk...De Psalmdichter droomt erover en ik ook - een wereld waar niet teveel is voor enkelen, maar genoeg voor allen en waar we in harmonie met elkaar en met de natuur leven.

En dan sluit de Psalm af met deze woorden:

*Je moet wel komen, gauw, om al die oude mensen
die hun lieve land zagen branden
zo goddeloos, kom troosten,
laat het niet duren tot hun dood.*

(...)

*Dag jij en jij
dag meisje dag jongen*

en je noemt hun namen.

*En ze worden wakker
en zullen het nooit meer vergeten.*

Moge dat zo zijn - samen op weg gaan naar een nieuwe schepping, een nieuwe geboorte.